

Valstybės pažangos tarybos patarimas naujam Lietuvos Respublikos Seimui ir XIX-ajai Lietuvos Respublikos Vyriausybei dėl numatomojo valdymo Lietuvoje stiprinimo

Valstybės pažangos taryba patarimą dėl numatomojo valdymo Lietuvoje stiprinimo teikia atsižvelgdama į besibaigiančios 2021–2024 m. kadencijos metu Lietuvoje sukauptą patirtį ir į gerąją pirmaujančių užsienio valstybių, ypač Suomijos, praktiką.

1. Mąstymo apie ateitį Lietuvoje paklausos būtinoji sąlyga – Seimo Ateities komiteto darbo tęstinumas naujosios kadencijos Lietuvos Respublikos Seime.
2. Mąstymo apie ateitį pasiūlos būtinoji institucinė sąlyga – Seimo Ateities komiteto biuro, Seimo kanceliarijos Tyrimų skyriaus, Vyriausybės kanceliarijos, Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Strateginio prognozavimo skyriaus koordinuota veikla, jų pajėgumų išlaikymas ir stiprinimas.
3. Mąstymo apie Lietuvos ateitį ir Lietuvos ateities ekosistemos gyvastingumo prielaida – veikli Valstybės pažangos taryba ir suburtas platus ir veiklus bendrakūrėjų tinklas, apimantis mokslo, nevyriausybinių organizacijų, verslo ir pilietinės visuomenės atstovus. Atnaujinant Vyriausybės nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės komisijos – Valstybės pažangos tarybos sudarymo“, reikia sudaryti galimybę Valstybės pažangos tarybai savo veikloje pasitelkti mokslo ir inovacijų patarėjų tinklą, taip pat įteisinti jos koordinacinę grupę – reikalingą, bet iki šiol neformalizuotą, Valstybės pažangos tarybos organizavimosi būdą.
4. Svarbiausias neatidėliotinas mąstymo apie Lietuvos ateitį stiprinimo elementas – už ilgalaikių strategijų (vizijų) įgyvendinimą atsakingo, ne žemesnio kaip Vyriausybės kanclerio pavaduotojo lygio, pareigūno paskyrimas XIX-ojoje Lietuvos Respublikos Vyriausybėje ir jam padedančios komandos Vyriausybės kanceliarijoje sustiprinimas.
5. Numatomojo valdymo svarbiausių penkių prieš tai išvardintų institucijų ir atsakingo Vyriausybės pareigūno telkiančios pastangos mąstyti apie Lietuvos ateitį ir toliau skleistinos per Lietuvoje jau susikūrusį įrodymais grįsto valdymo ir ateities vizijos kūrimo institucinį, ekspertų ir bendrakūrėjų tinklą.
6. Bendrakūryba yra pamatinis mąstymo apie Lietuvos ateitį ir Lietuvos ateities viziją įgyvendinančių konkrečių strategijų rengimo principas.
7. Ateities įžvalgų institucionalizavimui ministerijose ir Vyriausybės kanceliarijoje labai svarbi Lietuvos mokslo tarybos įgyvendinamo eksperimento (mokslo ir inovacijų patarėjų ministerijose ir Vyriausybės kanceliarijoje) sėkmė, o ją pasiekus – eksperimento institucionalizavimas 2026 metais.
8. Ateities įžvalgos palaipsniui plėstinos į konkrečias viešosios politikos sritis. Jau nustatyti kovos su klimato kaita, klimatui neutralios ekonomikos siekio bei energetinės nepriklausomybės ilgalaikiai tikslai ir įgyvendinimo priemonės iki 2050 m. Atsižvelgiant

- į turimą įdirbį, būtų galima tęsti visuotinės gynybos ir susisiekimo ilgalaikių vizijų ir sektorių strategijų rengimą. Ilgalaikės vizijos nusipelno žemės ūkis ir kaimo plėtra. Dėl galutinio bent pirmosios naujojo politinio ciklo pusės sąrašo reikėtų spręsti Ateities komitete po to, kai bus patvirtinta naujosios Vyriausybės programa.
9. 2021– 2030 metų nacionalinio pažangos plano (toliau – NPP) peržiūra pradėta 2024 m. pavasarį įžanginiais aptarimais Seimo Ateities komitete. Šis darbas tęstinas 2025–2026 m., orientuojantis į reikšmingą peržiūros pažangą, nes 2026 m. pradžioje prasidės derybos dėl naujojo 2028–2034 m. Europos Sąjungos biudžeto. Šiose derybose Lietuvai reikia dalyvauti turint nacionaliniu interesu pagrįstą poziciją. NPP peržiūra tęstina, nepamirštant atsižvelgti į tai, kad (a) NPP visų pirma yra Lietuvos pažangos įgyvendinimo strategija, o ne Europos Sąjungos finansinės paramos Lietuvai lėšų šimtaprocentinio įsisavinimo planas, ir (b) vadovaujantis principu „mažiau yra geriau“ turi būti koncentruojamasi į kelis, o ne į 10, kaip yra dabar, pažangos tikslų ir daug mažesnį uždavinių skaičių (dabar jų – 88). Atitinkamai telktinos ir pažangai skiriamos lėšos.
 10. Rengiant valstybės pažangos ataskaitą, vertinga būtų perimti Suomijos patirtį – tikrąją, giluminę ir visuotinę valstybės būklės (pažangos) ataskaitą rengti vieną sykį per kadenciją ir šios ataskaitos parengimą patikėti Vyriausybės strateginės analizės centrui. Pirmąją tokią ataskaitą parengti ir pateikti Seimui reikėtų 2027 m. (už 2026 m.), kai pagal Seimo įpareigojimą Vyriausybė turi atnaujinti ateities įžvalgas, sistemaiškai įvertinti Lietuvos pažangą ir pateikti Seimui išvadą dėl poreikio (arba jo nebuvimo) peržiūrėti Lietuvos ateities viziją „Lietuva 2050“.¹
 11. Kad būtų nuolat vertinama šalies pažanga, peržiūrimas NPP, jo plėtros programos, adaptuojamos įgyvendinimo priemonės, reikia daug detalesnio ir išsamesnio vertinimų plano nei dabartinis (patvirtintas NPP portfelio valdytojos Finansų ministerijos).

Valstybės pažangos tarybos patarimas apsvarstytas ir patvirtintas Valstybės pažangos tarybos 2024 m. lapkričio 11 d. posėdyje.

¹ [2023 m. gruodžio 23 d. Seimo nutarimo Nr. XIV-2466 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ patvirtinimo“](#) 5 straipsnis: „Siūlyti Vyriausybei, rengiant 2026 metų Valstybės pažangos ataskaitą, atnaujinti ateities įžvalgas ir aplinkos analizę, kuriomis remtasi, rengiant Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“, sistemaiškai įvertinti Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ pirmųjų trejų įgyvendinimo metų pažangą ir prireikus pateikti Seimui pasiūlymą dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ strateginių ambicijų atnaujinimo“.